

HYVINVOINTI- JA TURVALLISUUS- SUUNNITELMA 2026-2033

Kuva: Kangasalan kaupunki

Sisällys

1. Johdanto	3
2. Taustaa.....	4
3. Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen.....	5
3.1. Asukkaiden hyvinvointi ja elämänlaatu	5
4. Kokoava suunnitelma, jokaisen hyvinvointi	7
4.1. Lasten ja nuorten hyvinvointi.....	7
4.2. Työikäisten hyvinvointi.....	8
4.3. Ikääntyneiden hyvinvointi	8
5. Turvallisuus	10
6. Ehkäisevä päihdetyö	11
7. Hyvinvointi- ja turvallisuussuunnitelman painopisteet ja tavoitteet vuosille 2026-2033.....	13
8. Toimenpiteet tavoitteiden edistämiseksi	16
9. Seuranta.....	25
9.1. Seuranta indikaattorit	25
10. Lainsäädäntö ja muut suunnitelmaan vaikuttavat asiakirjat	28

1. JOHDANTO

Hyvinvointi- ja turvallisuussuunnitelma linjaa Kangasalan kaupungin hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen painopisteet, tavoitteet sekä niihin liittyvät toimenpiteet tuleville vuosille. Suunnitelma perustuu keväällä 2025 laadittuun Kangasalan kaupungin laajaan hyvinvointikertomukseen ja tunnistettuihin hyvinvointitekijöihin. Lisäksi suunnitelman laatimisessa on hyödynnetty syksyllä 2024 asukkaille kohdennetun hyvinvointikyselyn tuloksia.

Suunnitelma koostuu neljästä painopisteestä ja jokaiselle painopisteelle on asetettu tavoitteet. palvelualueet ovat laatineet tavoitteille toimenpiteitä tuleville vuosille ja niiden ajantasaisuutta tarkastellaan säännöllisesti suunnitelmakauden aikana. Tavoitteiden toteutumisesta raportoidaan valtuustolle vuosittain.

Suunnitelma kattaa kaikki ikäryhmät ja sen painopisteitä laatiessa on huomioitu niiden linkittyminen Pirkanmaan hyvinvointialueen hyvinvointisuunnitelmien painopisteisiin, mikä mahdollistaa samansuuntaisen työskentelyn hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen yhdyspinnalla.

2. TAUSTAA

Kangasalan hyvinvointi- ja turvallisuussuunnitelma vuosille 2026–2033 nojaa Kangasalan kaupunkistrategiaan 2033. Sen tavoitteet liittyvät erityisesti kolmeen strategiseen kokonaisuuteen:

- Kestävä, viihtyisä ja vihreä kaupunki
- Liiku, harrasta ja voi hyvin
- Vaikuttavat palvelut ja osaava henkilöstö

Valmistelua ovat ohjanneet lainsäädäntö ja kansalliset linjaukset. Suunnitelmatyön pohjana on myös toiminut Kangasalan kaupungin [Laaja hyvinvointikertomus 2021–2024](#). Suunnitelma kytkeytyy myös useisiin muihin kaupungin ohjelmiin, joiden luettelo löytyy tämän asiakirjan lopusta.

Prosessin ohjauksesta on vastannut Hyvinvoinnin ohjausryhmä. Valmisteluun ovat osallistettu valtuusto, kaupungin eri toimialat ja sidosryhmien edustajat. Valmistelussa on kuultu lakisääteisiä vaikuttamistoimielimiä; nuorisovaltuustoa, vanhusneuvostoa ja vammaisneuvostoa.

Suunnitelman valmisteluun ovat osallistuneet poikkihallinnolliset hyvinvointiryhmät:

- Hyvinvoiva kaupunkilainen -ryhmä
- Lasten ja nuorten hyvinvointiryhmä
- Kestävän liikkumisen työryhmä

Suunnitelman prosessi on edennyt niin, että painopisteet ja tavoitteet on valmisteltu yhteistyössä yli hallintorajojen. Konkreettiset toimet on määritelty palvelualueilla, mutta siinäkin yhteistyötä hyödyntäen.

3. HYVINVOINNIN JA TERVEYDEN EDISTÄMINEN

Lainsäädäntö edellyttää, että kunnat edistävät asukkaidensa hyvinvointia ja terveyttä (Kuntalaki 410/2015 §1; Laki sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä 612/2021 §6). Kunnalla on päävastuu näistä tehtävistä silloin, kun ne liittyvät kunnan muihin lakisääteisiin velvoitteisiin. Velvollisuus sisältää myös yhteistyön hyvinvointialueen sekä muiden toimijoiden kanssa, joita ovat esimerkiksi yksityinen sektori, järjestöt ja erilaiset yhteisöt. Jokaiselle valtuustokaudelle tulee laatia hyvinvointisuunnitelma. Suunnitelmassa määritellään tavoitteet ja toimenpiteet, joilla edistetään väestön hyvinvointia.

Hyvinvointia ja terveyttä edistetään kaikilla kunnan toimialoilla. Sen tavoitteena on parantaa kuntalaisten elämänlaatua, kaventaa väestöryhmien välisiä terveyseroja sekä hillitä sosiaalisten ongelmien ja eriarvoisuuden kasvua.

3.1. Asukkaiden hyvinvointi ja elämänlaatu

Kangasalan kaupunki määrittelee hyvinvoinnin laaja-alaisesti Stiglitzin komission mallin pohjalta, jota myös sosiaali- ja terveysministeriö käyttää. Kangasalan kaupungin oma hyvinvointikäsitys, joka perustuu Stiglitzin mallin kuvaamiin hyvinvoinnin ulottuvuuksiin, auttaa tunnistamaan kaupungin roolin hyvinvoinnin edistäjänä huomioiden kaikki hyvinvoinnin osa-alueet. Tavoitteena on vahvistaa sekä yksilön mahdollisuuksia huolehtia omasta hyvinvoinnistaan että kehittää olosuhteita, jotka tukevat hyvää elämää. Kaupunki luo edellytyksiä asukkaiden hyvinvoinnille tarjoamalla laadukkaita palveluja, turvallisen ja viihtyisän elinympäristön sekä mahdollisuuksia osallisuuteen ja yhteisöllisyyteen. Hyvinvointi tarkoittaa Kangasalla terveyttä, kasvua ja elinikäistä oppimista, mielekästä arkea ja vapaa-aikaa, osallisuutta ja toimijuutta, yhteisöllisyyttä ja sosiaalista yhteenkuuluvuutta, monimuotoista asumista ja työllisyyttä, viihtyisää elinympäristöä sekä fyysistä ja psyykkistä turvallisuutta. (Kuva seuraavalla sivulla)

Kasvu ja elinikäinen oppiminen

- Tulevaisuuden osaajien kasvattaminen (varhaiskasvatus, perusopetus, lukiokoulutus)
- Elinikäisen oppimisen mahdollistaminen

Vapaa-aika ja arki

- Vapaa-ajan vieton ja harrastamisen mahdollistaminen
- Työ- ja toimintakyvyn edistäminen
- Elinvoiman edistäminen
- Kulttuurihyvinvoinnin mahdollistaminen

Terveys

- Elinotapojen ja hyvinvointitaitojen tukeminen
- Mielenhyvinvoinnin edistäminen
- Päihdehaittojen ehkäiseminen

Osallisuus ja toimijuus

- Vaikuttamismahdollisuuksien edistäminen
- Yhteisöjen avustaminen

Fyysinen ja psyykinen turvallisuus

- Varautumisesta viestiminen
- Väkivallan ja tapaturmien ehkäisy
- Yhteisöllisyyden edistäminen
- Turvallisen tilan periaatteiden edistäminen
- Arkiympäristön turvallisuuden edistäminen
- Yhdenvertaisuuden ja tasa-arvon edistäminen

Elinympäristö

- Palvelujen saavutettavuuden huomiointi
- Rakennetun ympäristön esteettömyyden kehittäminen
- Viihtyisän ympäristön luominen ja ylläpitäminen

Monimuotoinen asuminen ja työllisyyden edistäminen

- Monimuotoisten asuinalueiden kehittäminen
- Työpaikkaomavaraisuuden kasvattaminen

Yhteisöllisyys ja sosiaalinen yhteenkuuluvuus

- Kaupunkilaisten yhteisten kohtaamisten, kohtaamispaikkojen ja tapahtumien kehittäminen ja edistäminen.

Asukkaiden hyvinvointi ja elämänlaatu

4. KOKOAVA SUUNNITELMA, JOKAISEN HYVINVOINTI

Hyvinvointi- ja turvallisuussuunnitelma 2026–2033 on koko väestön tarpeet huomioiva suunnitelma, joka kattaa kaikki ikäryhmät. Lainsäädäntö velvoittaa kuntia huomioimaan hyvinvointisuunnitelmassaan erityisesti lapset ja nuoret, ikääntyneen väestön sekä ehkäisevän päihdetyön veloitteen (Lastensuojelulaki 417/2007 §12; Laki ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveyspalveluista 980/2012 §5; Laki ehkäisevän päihdetyön järjestämisestä 523/2015;).

Hyvinvoinnin kokemukset ja edistämisen keinot vaihtelevat ikäryhmittäin, mutta suunnitelman painopisteet ja tavoitteet ovat yhteisiä kaikille. Kangasalan kaupungin hyvinvointi- ja turvallisuussuunnitelmassa tämä on huomioitu siten, että tämä luku sisältää keskeiset havainnot eri-ikäisten hyvinvoinnin tilasta sekä asiat, jotka tulee huomioida hyvinvointia edistävissä toimissa.

Koska monet kaupungin palvelut ja toiminnot palvelevat kaikkia asukkaita, hyvinvoinnin edistäminen käsitellään yhtenä kokonaisuutena. Tämä varmistaa johdonmukaisuuden, koko väestön tarpeiden huomioimisen sekä edistää yhteistyötä eri toimijoiden välillä. Yhtenäinen suunnitelma selkeyttää hyvinvointityön tavoitteita, toimia ja raportointia.

4.1. Lasten ja nuorten hyvinvointi

Lapsuus ja nuoruus ovat ainutlaatuisia elämänvaiheita, joiden aikana rakentuvat monet hyvinvointia tukevat peruspilarit. Näinä vuosina omaksutaan hyvinvointia edistävät elintavat, kehitetään sosiaalisia- ja tunnetaitoja sekä vahvistetaan yhteisöön kuulumisen tunnetta. Turvallinen ja kannustava kasvuympäristö tukee tätä kehitystä. Lasten ja nuorten hyvinvointi rakentuu yhteistyössä lasten, nuorten, perheiden ja ammattilaisten kanssa.

Kangasala on ollut mukana Unicefin lapsiystävällinen kunta -mallissa vuodesta 2023. Lapsiystävällinen kunta -työ on yksi keskeisistä keinoista edistää lasten ja nuorten hyvinvointia, kaventaa hyvinvointieroja ja varmistaa lapsen oikeuksien toteutumisen. Mallin mukainen lasten oikeuksien edistäminen koskee kaikkia kaupungin

toimialoja ja päätöksentekoa. Lapsiystävällinen kunta -toimintasuunnitelma on keskeinen osa lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmaa. Lapsiystävällinen kunta -työssä korostuu lasten oikeuksien huomioiminen, laadukkaiden ja saavutettavien palvelujen turvaaminen sekä osallisuuden ja yhteisöllisyyden vahvistaminen arjen ympäristöissä. Lapsen oikeuksien edistäminen koskee kaikkia kaupungin toimialoja ja päätöksentekoa, ja se auttaa tekemään lasten hyvinvoinnin kannalta oikeita ratkaisuja niin hallinnossa kuin lasten arjen palveluissa. Lasten ja nuorten hyvinvointia edistetään verkostomaisella työotteella ja mukana ovat eri tahojen perhekeskustoimijat ja nuorten kanssa toimivien verkosto.

4.2. Työikäisten hyvinvointi

Työikäisten hyvinvoinnissa korostuvat työ- ja toimintakyvyn ylläpitäminen sekä kansansairauksien ehkäisy. Myös vanhemmuuden tukeminen on tärkeä osa perheellisten työikäisten hyvinvointia.

Kangasala edistää työikäisten hyvinvointia tarjoamalla vapaa-ajan viettomahdollisuuksia ja tiedottamalla hyvinvointiteemoista. Palvelujen saavutettavuutta kehitetään yhteistyössä työllisyysalueen, hyvinvointialueen, yritysten ja järjestöjen kanssa.

Vapaaehtoistyöhön kannustamisen kautta autamme synnyttämään merkityksellisyden kokemuksia, luomaan tärkeitä sosiaalisia verkostoja sekä saamaan tukea omaan arkeen. Lisäksi kaupunki mahdollistaa työikäisten jatkuvaa oppimista ja uusien taitojen kehittämistä esimerkiksi kansalaisopistotoiminnan kautta. Työikäisten hyvinvoinnin edistäminen kytkeytyy myös kaupungin elinvoimaan, jota vahvistetaan yhteistyössä elinkeinoelämän ja työllisyysalueen kanssa.

4.3. Ikääntyneiden hyvinvointi

Ikääntyneillä tarkoitetaan tässä yhteydessä 65 vuotta täyttäneitä. Eläkkeelle siirtyminen tuo monille muutoksia arkeen: vapaa-aika lisääntyy ja tarjoaa mahdollisuuden keskittyä itselle mielekäsiin asioihin. Useimmat kokevat terveytensä hyväksi, mutta yksinäisyyden riski kasvaa elämäntilanteen, terveyden ja sosiaalisten verkostojen muuttuessa. Hyvinvoinnin ylläpitämisessä korostuvat terveelliset elämäntavat ja toimintakyvyn tukeminen. Valtaosa ikääntyneistä asuu omassa kodissaan, joten

esteettömyys ja palvelujen saavutettavuus ovat tärkeitä. Monipuolinen asuntotarjonta tukee itsenäistä asumista.

Kangasalla ikääntyneiden hyvinvointia vahvistetaan liikuntapalveluilla, kulttuuripalveluilla, tapahtumilla ja harrastusmahdollisuuksilla, jotka tukevat fyysistä, psyykkistä ja sosiaalista toimintakykyä. Ikääntyneiden asukkaiden kohdalla kiinnitetään huomiota palvelujen saavutettavuuteen ja viestinnän monikanavaisuuteen. Palveluja kehitetään yhteistyössä hyvinvointialueen ja järjestöjen kanssa. Tukemalla järjestötoimintaa tarjoamme ikääntyneille mahdollisuuden ylläpitää sosiaalisia verkostoja, mikä vahvistaa osallisuutta ja ehkäisee yksinäisyyttä. Vapaaehtoistyöhön kannustamisen kautta autamme synnyttämään merkityksellisyyden kokemuksia, luomaan tärkeitä sosiaalisia verkostoja sekä saamaan tukea omaan arkeen.

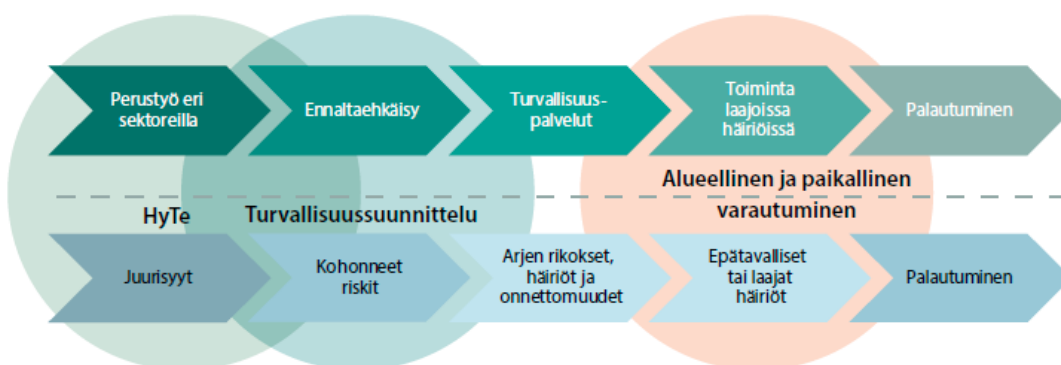
5. TURVALLISUUS

Kangasalla hyvinvointisuunnitelman osana on myös turvallisuussuunnitelma siltä osin kuin se liittyy asukkaiden hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseen. Turvallisuus on olennainen osa hyvinvointia ja tarkoittaa sekä yksilön että yhteisön kokemaa fyysistä, psyykkistä ja sosiaalista turvaa.

Turvallisuus tarkoittaa arjen sujuvuutta, terveellistä ja esteetöntä elinympäristöä sekä onnettomuuksien ja väkivallan, syrjinnän ja kiusaamisen ennaltaehkäisyä. Se on myös luottamusta siihen, että apua on saatavilla tarvittaessa. Turvallinen arki vahvistaa mielenhyvinvointia, kun yhteisöön voi kuulua yhdenvertaisesti ja olla oma itsensä ilman ennakkoluuloja. Tässä kaupungin hyvinvointi- ja turvallisuussuunnitelmassa pyritään vaikuttamaan turvallisuuden juurisyihin ja kohonneisiin riskeihin sekä ehkäisemään arjen toistuvia turvallisuusongelmia.

Juurisyillä tarkoitetaan niitä yhteiskunnan ja väestön olosuhteita ja ominaisuuksia, jotka vaikuttavat siihen, millaisia turvallisuusongelmia syntyy ja miten paljon. Näitä ovat esimerkiksi ihmisten hyvinvointi, päihteiden käyttö, koulutus, toimeentulo, mielen terveys, osallisuus ja lasten kasvuolosuhteet.

Kohonneet riskit ovat juurisyitä konkreettisempia tiettyihin väestöryhmiin, alueisiin tai esimerkiksi elinkeinotoiminnan aloihin liittyviä ilmiöitä, jotka näkyvät erilaisina turvallisuusongelmina. Esimerkiksi syrjäytyminen ja rikollisuus, taajamien liikenneonnettomuudet tai ikääntyneiden asumisen turvattomuus voivat olla kohonneita riskejä paikallistasolla.

6. EHKÄISEVÄ PÄIHDETYÖ

Ehkäisevällä päihdetyöllä tarkoitetaan toimia ja tapoja, joilla edistetään terveyttä, turvallisuutta ja hyvinvointia vähentämällä päihde- ja pelihaittoja. Ehkäisevä päihdetyö kattaa päihteiden, kuten alkoholin, nikotiinin ja huumausaineiden lisäksi ongelmallisen raha- ja digipelaamisen ehkäisyyn sekä haittojen vähentämisen.

Ehkäisevän päihdetyön kokonaisuuteen kuuluu päihteidenkäytöltä ja ongelmalliselta pelaamiselta suojaavien tekijöiden vahvistaminen yhteiskunta-, yhteisö- ja yksilötasolla.

Kohderyhmät ehkäisevässä päihdetyössä:

- Koko Kangasalan väestö – myös he, joiden päihteiden käytöstä ja rahapelaamisesta ei ole aiheutunut huolta.

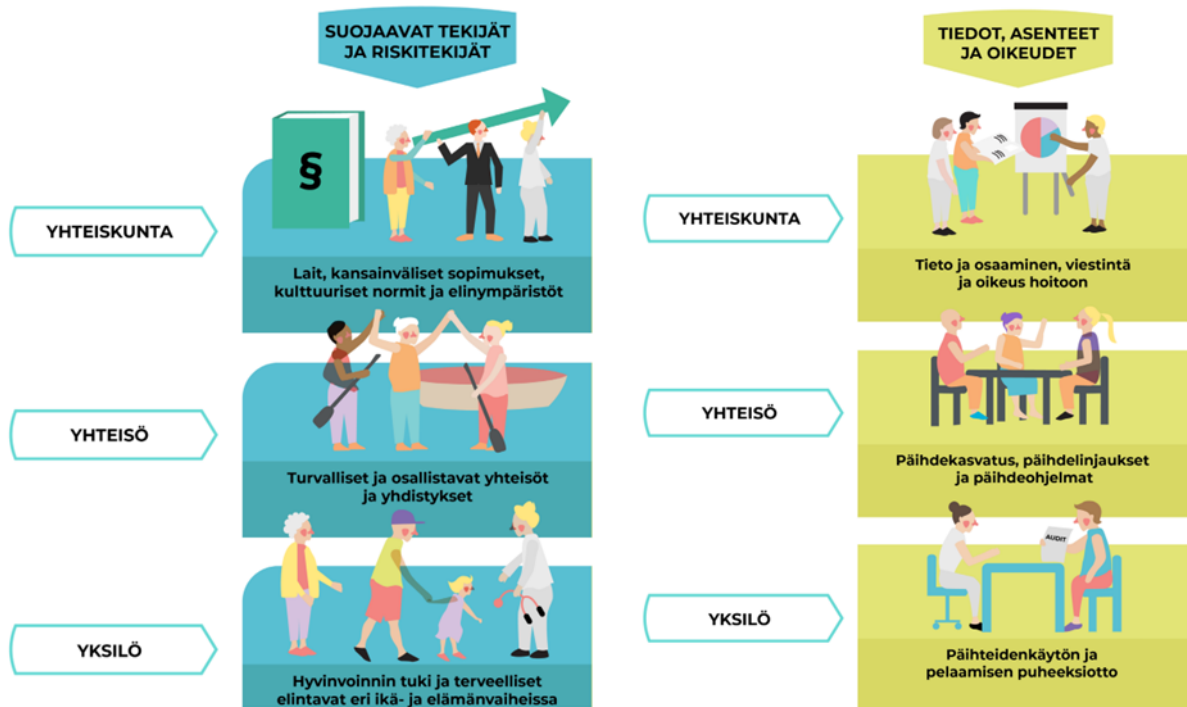
Miten toteutetaan?

- Vahvistamalla suojaavia tekijöitä.
- Mahdollistamalla hyvinvointia edistäviä valintoja.
- Tukemalla sosiaalisia suhteita ja vanhemmuutta.
- Tarjoamalla mielekästä tekemistä.
- Vahvistamalla mielen hyvinvointia tai ehkäisemällä yksinäisyyttä.

Ehkäisevän päihdetyön rakenne Kangasalla

Tehtävät	Vastuutaho
Lakisäätöinen ehkäisevästä päihdetyöstä vastaavana toimielin.	Hyvinvointilautakunta
Monialainen ehkäisevän päihdetyön työryhmä. <ul style="list-style-type: none"> • Varmistaa, että ehkäisevää päihdetyötä toteutetaan eri hallinnonaloilla hyviksi todetuilla käytännöillä ja tutkituilla menetelmillä. • Asukkaiden päihteiden käytön ja päihdehaittojen seuranta. • Alueen päihdeilanteesta viestiminen ammattilaisille ja kuntalaisille. 	Vastuutyöryhmät <ul style="list-style-type: none"> • Aikuisväestö: Hyvinvoiva kaupunkilainen -ryhmä • Lapset ja nuoret: Opiskeluhuollon työryhmä
Ehkäisevän päihdetyön koordinaointi <ul style="list-style-type: none"> • Poikkihallinnollinen työ kaupungin sisällä • Alueellisen EPT-verkoston yhdyshenkilö 	Hyvinvointikoordinaattori

Kunnissa ehkäisevä päihdetyö on hyvän arjen tukemista ja hyvinvointia edistävien valintojen mahdollistaminen sekä tiedon jakaminen. Päihteiden käytöltä ja päihdehaitoilta suojaavia tekijöitä tarjoavat turvallinen elinympäristö, osallistavat yhteisöt sekä hyvinvoinnin tuki ja terveelliset elintavat eri elämänvaiheissa. Ehkäisevällä päihdetyöllä vaikutetaan ihmisten tietoihin ja asenteisiin tarjoamalla luotettavaa tietoa ja päihdekasvatusta sekä puheeksi ottamalla .

7. HYVINVOINTI- JA TURVALLISUUSSUUNNITELMAN PAINOPIS- TEET JA TAVOITTEET VUOSILLE 2026-2033

Hyvinvointi- ja turvallisuussuunnitelman painopisteet ohjaavat hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen toteutusta suunnitelmakaudella. Jokaiselle painopisteelle on määritelty tavoitteita, joiden pohjalta eri toimialat ovat laatineet toimenpiteitä. Painopisteet on valittu niin, että ne soveltuvat poikkihallinnollisesti koko kaupunkiorganisaation toteutettavaksi ja niihin liittyviä toimia voidaan kohdistaa eri-ikäisiin asukkaisiin. Painopisteiden valinnassa on huomioitu hyvinvoinnin eri osa-alueet. Hyvinvointi- ja turvallisuussuunnitelman tavoitteissa on haluttu korostaa mahdollisuuksien tarjoamista asukkaille.

Painopiste 1: Mahdollistamme hyvinvointia ja terveyttä edistävät valinnat

Laadukkailla peruspalveluilla on merkittävä vaikutus niin fyysiseen, psyykkiseen kuin sosiaaliseen hyvinvointiin. Ehkäisevä päihdetyö ja mielenhyvinvoinnin tukeminen ovat osa kokonaisvaltaista hyvinvointityötä, sillä ne vähentävät haittoja sekä yksilölle että yhteisölle. Keskeistä on tarjota mahdollisuuksia ja tietoa niistä keinoista, joilla jokainen asukas voi löytää itselleen sopivia tapoja edistää omaa terveyttään ja hyvinvointiaan.

Tavoitteet:

- 1.1 Kannustamme asukkaita terveellisiin elintapoihin ja tuemme arjen sujuvuutta tarjoamalla matalan kynnyksen ohjausta ja neuvontaa.
- 1.2 Edistämme mielenhyvinvointia ja ehkäisevää päihdetyötä osana kokonaisvaltaista hyvinvoinnin edistämistä.
- 1.3 Tarjoamme ja kannustamme käyttämään matalankynnyksen harrastus- ja liikkumismahdollisuuksia, jotka tukevat fyysistä ja psyykkistä hyvinvointia.
- 1.4 Edistämme kulttuurihyvinvointia tarjoamalla kaupunkilaisille monipuolisia mahdollisuuksia osallistua kulttuuri- ja vapaa-ajan toimintaan.
- 1.5 Edistämme tietoisuutta hyvinvointia edistävästä mahdollisuuksista selkeän ja saavutettavan viestinnän keinoin.

Painopiste 2: Luomme osallisuudella yhteenkuuluvuutta ja yhteisöllisyyttä

Osallisuuden ja yhteisöllisyyden vahvistaminen on keskeisessä roolissa mielenhyvinvoinnin vahvistamisen, yksinäisyyden ehkäisyn, merkityksellisyyden kokemuksen ja sosiaalisen hyvinvoinnin edistämisessä. Erilaiset osallistumismahdollisuudet tarjoavat tilaisuuden löytää itselleen merkityksellistä toimintaa, yhteisön johon kuulua ja väylän vaikuttaa. Kaupunki voi myös toimia alustana eri toimijoiden järjestämille tapahtumille. Kaupunkiorganisaatiossa tunnustetaan, että myös seurojen, järjestöjen, yhdistysten ja yritysten järjestämä toiminta tuo ihmiset yhteen. Se vahvistaa yhteisöllisyyttä ja tarjoaa luontevia paikkoja kohdata, osallistua ja tehdä yhteistyötä.

Tavoitteet:

- 2.1 Edistämme lasten ja nuorten osallisuutta toteuttamalla Unicefin Lapsiystävällinen kunta -mallia.
- 2.2 Edistämme monipuolisia ja yhdenvertaisia osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksia.
- 2.3 Vahvistamme merkityksellisyyden kokemusta kannustamalla vapaaehtoistoimintaan.
- 2.4 Tuemme järjestöjen toimintaa ja vahvistamme yhteistyötä niiden kanssa.
- 2.5 Tarjoamme avoimia tapahtumia ja kohtaamispaikkoja.

Painopiste 3: Edistämme arjen turvallisuutta ja hyvinvointia tukevia elinympäristöjä

Turvallisuus on keskeinen osa hyvinvointia. Se kattaa sujuvan arjen, turvallisen ympäristön, tapaturmien ehkäisyn sekä elämisen ilman pelkoa väkivallasta, syrjinnästä tai kiusaamista. Laadukas elinympäristö tukee niin fyysistä kuin psyykkistäkin hyvinvointia.

Tavoitteet:

- 3.1 Edistämme turvallisemman tilan periaatteiden toteutumista palveluissa ja julkisissa tiloissa.
- 3.2 Luomme fyysisesti, psyykkisesti ja sosiaalisesti turvallista elinympäristöä ehkäisemällä väkivaltaa ja tapaturmia.
- 3.3 Edistämme esteettömyyttä ja saavutettavuutta julkisissa tiloissa.

- 3.4 Mahdollistamme lähiluonnon monipuolisen hyödyntämisen huomioiden fyysisen ja psyykkisen hyvinvoinnin
- 3.5 Kehitämme monimuotoisia ja viihtyisiä asuin- ja elinympäristöjä

Painopiste 4: Edistämme turvallista ja kestävää liikkumista

Kestävä liikkuminen tarkoittaa, että ihmiset liikkuvat arjessaan paikasta toiseen sekä ympäristön että terveyden kannalta kestävästi (julkinen liikenne, lihasvoimin). Kestävä liikkuminen huomioi myös liikkumisen ja liikenteen turvallisuuden.

Tavoitteet:

- 4.1 Tuemme kestävää ja omaehtoista liikkumista toteuttamalla [Kangasalan kävelyn ja pyöräilyn edistämishjelmaa](#).
- 4.2 Edistämme kestävää liikkumista kehittämällä sujuvia ja turvallisia arjen matkakaketjuja ja kevyen liikenteen ratkaisuja sekä kannustamalla aktiivisiin kulkutapoihin.
- 4.3 Varmistamme saavutettavan ja riittävän viestinnän kestäväen liikkumisen vaihtoehtoista.

8. TOIMENPITEET TAVOITTEIDEN EDISTÄMISEKSI

Toimenpidetaulukko ei ole tyhjentävä esitys kaikesta kaupungin tekemästä hyvinvoinnin edistämistyöstä. Hyvinvointia edistetään alla kuvattujen lisäksi monien peruspalveluiden ja -toimintojen kautta. Lisäksi myös konserniyhtiöt osallistuvat omalta osaltaan hyvinvoinnin edistämiseen. Suunnitelman toimenpiteiden ajantasaisuus tarkistetaan muutaman vuoden välein ja tarvittavat päivitykset tehdään vähintään kerran valtuustokaudessa.

Painopiste 1: Mahdollistamme hyvinvointia ja terveyttä edistävät valinnat

Tavoite	Toimenpiteet	Aika- taulu	Vastuutaho
1.1 Kannustamme asukkaita terveellisiin elintapoihin ja tuemme arjen sujuvuutta tarjoamalla matalan kynnyksen ohjausta ja neuvontaa.	Varhaiskasvatus- ja esiopetusyksiköiden toiminnassa lisätään lähiympäristön hyödyntämistä ja henkilöstölle järjestetään koulutusta ulkopedagogiikasta.	2027	Varhaiskasvatus ja esiopetuspalvelut
	Lapsille ja nuorille tarjotaan ikätasoisia ruokakasvatusta, joka tukee terveellisten ja kestävien valintojen tekemistä. Päiväkoti- ja kouluruokailussa tarjottavat ateriat noudattavat ravitsemussuosituksia, ja kouluissa on kasvisruokavaihtoehto saatavilla päivittäin.	Jatkuvaa	Varhaiskasvatus ja esiopetuspalvelut + opetus- ja koulutuspalvelut + Ateria- ja siivouspalvelut
	Kouluissa terveellisiin elintapoihin ohjaaminen tapahtuu osana opetussuunnitelmaa ja laajojen hyvinvointitaitojen suunnitelmaa. Vanhempainiltojen yhteydessä käydään läpi terveyden edistämiseen sekä ikävaiheeseen liittyviä teemoja.	Jatkuvaa	Opetus- ja koulutuspalvelut
	Liikuntaneuvontaa kehitetään muun muassa <ul style="list-style-type: none"> ottamalla käyttöön Hyviö-työkalun lisäämällä ikääntyneiden liikuntaneuvontaan ravitsemusneuvontaa ja kiinnittämällä huomiota kaatumisen ehkäisyyn. kehittämällä toisen asteen opiskelijoiden liikuntaneuvontaa päihnteiden käytön puheeksiottoa. 	2026-2030	Liikuntapalvelut
	Nuorille tarjotaan matalan kynnyksen ohjausta ja neuvontaa, joka tukee hyvinvointia, arjen sujuvuutta ja terveellisiä elämäntapoja. Ohjaamo tarjoaa nuorille lisäksi monialaista tukea arjen hallintaan, opintoihin, työllistymiseen ja palveluihin hakeutumiseen.	Jatkuvaa	Nuorisopalvelut + Työ-elämäpalvelut

	Erityisesti nuoria kannustetaan ja tuetaan päivittäiseen kouluruokailuun osallistumisessa.	Jatkuvaa	Opetus- ja koulutuspalvelut + Ateria- ja siivouspalvelut
1.2 Edistämme mielenhyvinvointia ja ehkäisevää päihdetyötä osana kokonaisvaltaista hyvinvoinnin edistämistä.	Eri-ikäisille asukkaille tarjotaan monipuolisia tapoja viettää vapaa-aikaa, harrastaa ja osallistua tapahtumiin päihdeettömästi.	Jatkuvaa	Kaikki palvelukeskukset
	Lapsille ja nuorille tarjotaan ikätasoisista päihdekasvatusta. Nuorisopalvelut tarjoaa päihdeetöntä sekä mielen hyvinvointia tukevaa yhteisöllistä ja yksilöllistä toimintaa.	Jatkuvaa	Opetus- ja koulutuspalvelut + Nuorisopalvelut
	Kangasala osallistuu seudulliseen ehkäisevän päihdetyön PAKKA-työhön. Osana PAKKA-työtä toteutetaan muun muassa viestintäkampanjoita päihdehaittoihin liittyen.	Jatkuvaa	Hyvinvointi- ja vapaa-aikapalvelut
1.3 Tarjoamme ja kannustamme käyttämään matalankynnyksen harrastus- ja liikukumismahdollisuuksia, jotka tukevat fyysistä ja psyykkistä hyvinvointia.	Perheitä kannustetaan hyödyntämään päiväkotipihoja vapaa-ajalla, markkinoidaan perheiden pihatrefejä.	Vuosittain	Varhaiskasvatus- ja esiopetuspalvelut
	Erilaisten liikunta- ja harrastusryhmien tarjonnan kehittäminen. <ul style="list-style-type: none"> • Yhteistyö paikallisten seurojen ja muiden harrastustoimijoiden kanssa. • Koulujen kerho- ja Harrastamisen Kangasalan malli -toiminta. 	Jatkuvaa	Sivistyskeskus
	Oppilaiden liikkumista koulupäivien aikana ja sen jälkeen tuetaan järjestämällä matalan kynnyksen aktivoivaa välituntitoimintaa sekä liikunnallisia harrastusryhmiä koulupäivän yhteyteen.	Jatkuva	Opetus- ja koulutuspalvelut
	Laaditaan kaupungin liikkumisohjelma.	2026	Liikuntapalvelut
	Kirjaston liikuntavälinekokoelman saavutettavuuden kehittäminen. Lisäksi nuorilla mahdollisuus lainata liikuntavälineitä nuorisopalveluista.	2026->	Hyvinvointi- ja vapaa-aikapalvelut
	Retkeilyreiteistä Kaarinanpolun vaellusreitit laadua parannetaan reittitoimitusta selvittämällä tai maanomistajasopimuksilla.	seuraavan 4 vuoden aikana	Tekninen keskus
	Suunnittelemme ja toteutamme monipuolisia ja turvallisia ulko- ja lähiliikunta-paikkoja Viheralue- ja ulkoliikuntaohjelman 2023–2032 mukaisesti.	Jatkuvaa	Tekninen keskus

	Perheliikunnan käynnistäminen.	2026–2030	Liikuntapalvelut
1.4 Edistämme kulttuurihyvinvointia tarjoamalla kaupunkilaisille monipuolisia mahdollisuuksia osallistua kulttuuri- ja vapaa-ajan toimintaan.	Laaditaan kaupungin kulttuuriohjelma (ml. kulttuurihyvinvointisuunnitelma).	2026	Kulttuuripalvelut
	Kaikukortin käyttöönotto. Kaikukortti mahdollistaa taloudellisesti tiukassa tilanteessa oleville maksuttoman pääsyn kulttuuri- ja taidetapahtumiin, jotka kuuluvat Kaikukortti-verkostoon.	2026-	Hyvinvointi- ja vapaa-aikapalvelut
	Varhaiskasvatuksessa, esiopetuksessa ja kouluissa toteutetaan kaupungin kulttuurikasvatustyöryhmän tekemää Kulttuurikasvatussuunnitelmaa ja osallistutaan vuonna 2027 lastenmusiikkipääkaupungin toteuttamiseen.	Jatkuvaa	Varhaiskasvatus ja esiopetuspalvelut+ Opetus- ja koulutuspalvelut + Kulttuuripalvelut + Kirjastopalvelut
1.5 Edistämme tietoisuutta hyvinvointia edistävästä mahdollisuuksista selkeän ja saavutettavan viestintäkeinojen keinoin.	Kaupunki viestii asukkaille hyvinvointiteemoista monikanavaisesti ja selkokielisesti.	Jatkuvaa	Kaikki palvelukeskukset
	Lasten, nuorten ja perheiden kanssa toimivien muodostamassa perhekeskusverkostossa välitetään aktiivisesti tietoa niin perheille kuin ammattilaisille verkoston tarjoamista palveluista. Hyödynnämme viestinnässä monipuoliset viestintäkanavat.	Vuosittain	Sivistyskeskus Strateginen johto
	Valtakunnallisiin liikuntakampanjoihin osallistuminen ja niiden markkinointi asukkaille.	2026 ->	Liikuntapalvelut
	Vaellusreittien tietoja ylläpidetään ja päivitetään digitaalisesti saavutettavilla ja helppokäyttöisillä alustoilla.	Jatkuvaa	Tekninen keskus
	Liikuntapaikkojen käytettävyydestä viestitään ajantasaisesti.	Jatkuvaa	Tekninen keskus + Liikuntapalvelut

Painopiste 2: Luomme osallisuudella yhteenkuuluvuutta ja yhteisöllisyyttä

Tavoite	Toimenpiteet	Aika- taulu	Vastuutaho
2.1 Edistämme lasten ja nuorten osallisuutta toteuttamalla Unicefin Lapsiystävällinen kunta -mallia.	Lapsiystävällinen kunta –toimintasuunnitelman tavoitteita edistetään suunnitelmakeausien mukaisesti.	Jatkuvaa	Kaikki palvelukeskukset
2.2 Edistämme monipuolisia ja yhdenvertaisia osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksia.	Palveluissa on käytössä erilaisia osallisuutta tukevia menetelmiä. Asukkaille tarjotaan mahdollisuuksia osallistua kaupungin palveluiden ja elinympäristön kehittämiseen hyödyntämällä digitaalisia kanavia, asiakaskyselyitä ja erilaisia palautekanavia. Lisätietoa osallistamisen tavoista löytyy kaupungin osallisuus- ja vuorovaikutussuunnitelmasta .	Vuosittain	Kaikki palvelukeskukset
	Lapsia ja nuoria osallistetaan uusien päiväkotien ja koulujen suunnitteluun sekä piha-alueiden kunnostukseen.	Hankkeittain	Varhaiskasvatus ja esiopetuspalvelut+ opetus- ja koulutuspalvelut + Tekninen keskus
	Jokaisessa koulussa toimii aktiivinen oppilaskunta ja vanhempainyhdistys.	Jatkuvaa	Opetus- ja koulutuspalvelut
	Digiraatipalvelu otetaan käyttöön ja sitä hyödynnetään kaupungin eri palvelualueilla.	2026-	Hyvinvointi- ja vapaa-aikapalvelut
	Kaupungin vaikuttamistoimielimien (nuorisovaltuusto, vammaisneuvosto ja vanhusneuvosto) näkemyksiä kysytään kaupungin hankkeissa ja kehittämistyössä.	Jatkuvaa	Kaikki palvelukeskukset

2.3 Vahvistamme merkityksellisyyden kokemusta kannustamalla vapaaehtoistoimintaan.	Otetaan käyttöön Commu –sovellus, jonka kautta jokainen voi tehdä vapaaehtoistyötä matalalla kynnyksellä. Sovelluksessa asukkaat voivat tarjota ja pyytää apua toisiltaan. Sovellus lisää yhteisöllisyyttä, vähentää yksinäisyyttä ja lisää arjen turvallisuuden tunnetta.	2026 alkaen jatkuvaa	Hyvinvointi- ja vapaa-aikapalvelut
	Kulttuurikaveritoiminnan (kulttuuriluotsi) käynnistäminen.	2026–	Hyvinvointi- ja vapaa-aikapalvelut
	Vertaisohjaajatoiminnan suunnittelu ja henkilöstön koulutus (liikuntapalvelut).	2026–2028	Liikuntapalvelut
	Kouluilla on koulumummo ja -vaari –toimintaa sekä vanhempainyhdistystoimintaa.	Jatkuvaa	Opetus- ja koulutuspalvelut
2.4 Tuemme järjestöjen toimintaa ja vahvistamme yhteistyötä niiden kanssa.	Kartoitetaan paikallisten järjestöjen koulutustarpeita ja toteutetaan järjestöille avoimia koulutuksia.	Jatkuvaa	Hyvinvointi- ja vapaa-aikapalvelut
	Lisätään paikallisten järjestöjen mahdollisuuksia tehdä toimintaansa näkyväksi.	Jatkuvaa	Hyvinvointi- ja vapaa-aikapalvelut
	Harrastamisen Kangasalan malliin liittyvät harrastusesittelyt.	Jatkuvaa	Opetus- ja koulutuspalvelut
2.5 Tarjoamme avoimia tapahtumia ja kohtaamispaikkoja	Kaupungin tapahtumatarjontaa ja eri palveluihin kuuluvia kohtaamispaikkoja kehitetään. Näistä viestitään säännöllisesti ja monikanavaisesti.	Jatkuvaa	Kaikki palvelukeskukset soveltuvin osin
	Julkisia tiloja kuten toria ja Timantti-korttelia kehitetään monipuolisiksi ja kaikille avoimiksi tapahtuma- ja oleskeluympäristöiksi.	Hankkeittain	Tekninen keskus
	Varhaiskasvatus- ja esiopetusyksiköissä sekä kouluissa järjestetään vuosittain erilaisia lapsiperheiden kohtaamisilanteita, esim. vanhempainillat, juhlat ja avoimet tilaisuudet	Vuosittain	Varhaiskasvatus ja esiopetuspalvelut + Opetus- ja koulutuspalvelut

Painopiste 3: Edistämme arjen turvallisuutta ja hyvinvointia tukevia elinympäristöjä

Tavoite	Toimenpiteet	Aika- taulu	Vastuutaho
3.1 Edistämme turvallisemman tilan periaatteiden toteutumista palveluissa ja julkisissa tiloissa.	Palveluissa laaditaan ja otetaan käyttöön turvallisemman tilan periaatteet. Turvallisemman tilan periaatteet ovat nähtävillä eri palvelujen tiloissa.	2026–2027	Kaikki palvelukeskukset
3.2 Luomme fyysisesti, psyykkisesti ja sosiaalisesti turvallista elinympäristöä ehkäisemällä väkivaltaa ja tapaturmia.	Rakennetun ympäristön toteuttamisessa ja ylläpidossa huomioidaan turvallisuutta lisäävät elementit, kuten valaistus ja kulkureittien jatkuva hoito.	Jatkuvaa	Tekninen keskus
	Lasten ja nuorten työskentelevien osaamista väkivallan tunnistamisesta ja puheeksi ottamisesta pidetään yllä kouluttamalla henkilöstöä säännöllisesti. Henkilöstö havainnoi riskitekijöitä ja pyrkii ehkäisemään tilanteiden kärjistymistä.	Jatkuvaa	Sivistyskeskus
	Jokaisessa varhaiskasvatus- ja esiopetusyksikössä, kouluissa sekä nuorisopalveluissa on käytössä TurvaApp (sisältää mm. turvallisuusohjeita henkilöstölle).	Päivitetään vuosittain	Varhaiskasvatus ja esiopetuspalvelut + Opetus- ja koulutuspalvelut + Nuorisopalvelut
	Kouluissa käydään läpi lukuvuosittain turvallisen opiskeluympäristön asiat oppilaiden kanssa. Järjestyssäännöt jalkautetaan opetusympäristöihin.	Lukuvuoden aluksi / jatkuvaa	Opetus- ja koulutuspalvelut
3.3 Edistämme esteettömyyttä ja saavutettavuutta julkisissa tiloissa.	Sisä- ja ulkotilat rakennetaan ja korjataan esteettömyyssuhteiden mukaisesti. Kalustehankinnoissa ja tilojen kalustamisessa huomioidaan eri käyttäjäryhmät ja tilojen ja kalustuksen esteettömyys.	Jatkuvaa	Tekninen keskus Sivistyskeskus

3.4 Mahdollistamme lähiluonnon monipuolisen hyödyntämisen huomioiden fyysisen ja psyykkisen hyvinvoinnin	Lähiluontoa hyödynnetään laajasti niin monipuolisina oppimisympäristöinä kuin vapaa-ajan tarjonnassa ja erilaisten luontoon soveltuvien tapahtumien toteutuspaikkana. Lähiluontoa hyödynnetään taideprojekteissa ja erilaisessa ryhmätoiminnassa.	Jatkuvaa	Sivistyskeskus
	Maankäytön suunnittelussa otetaan huomioon lähivirkistyspaikat ja luonnon monimuotoisuuden lisääminen. Ylläpidetään erilaisia liikuntareittejä, luontopolkuja ja laavuja eri puolella kaupunkia. Osa kohteista on esteettömiä.	Jatkuvaa	Tekninen keskus
3.5 Kehitämme monimuotoisia ja viihtyisiä asuin- ja elinympäristöjä	Toteutetaan Lumoava Kangasala -ympäristö- ja taideohjelmaa.	Jatkuvaa	Hyvinvointi- ja vapaa-aikapalvelut Tekninen keskus
	Selvitetään asukkaiden ja Kangasalle muuttavien toiveita ja näkemyksiä asuin- ympäristöjen laadusta.	Suunnitelma- kauden aikana	Tekninen keskus
	Uudistetaan torialue viihtyisäksi julkiseksi alueeksi kohderyhmiä osallistaen.	Suunnitelma- kauden aikana	Tekninen keskus

Painopiste 4: Edistämme turvallista ja kestävää liikkumista

Tavoite	Toimenpiteet	Aika-taulu	Vastuutaho
4.1 Tuemme kestävä ja omaehtoista liikkumista toteuttamalla Kangasalan kävelyn ja pyöräilyn edistämishjelmaa	Toteutetaan kävelyn ja pyöräilyn edistämishjelmassa määritettyjä tavoitteita ja toimenpiteitä.	Jatkuvaa	Kaikki palvelukeskukset
4.2 Edistämme kestävä liikkumista kehittämällä sujuvia ja turvallisia arjen matkaketjuja ja kevyen liikenteen ratkaisuja sekä kannustamalla aktiivisiin kulkutapoihin.	Asukkaiden asenteisiin pyritään vaikuttamaan heidän valitessaan liikkumista-paa. <ul style="list-style-type: none"> Kaupungin palveluihin ja tapahtumiin kannustetaan saapumaan mahdollisuuksien mukaan kestäväällä tavalla. Oppilaita kannustetaan liikkumaan koulumatkoja omin jaloin ja asiasta tiedotetaan huoltajia vuodentajan teemat huomioiden. Retket koulujen lähiympäristöön tekee reitit tutuiksi. 	Jatkuvaa	Kaikki palvelukeskukset
	Palvelubussiliikennettä kehitetään resurssien mukaan saadun palautteen pohjalta.	Jatkuvaa	Strateginen johto
	Kävelylle ja pyöräilylle suunnitellaan ja rakennetaan vuosittain laadukkaita, viihtyisiä ja suunnitteluperiaatteiden mukaisia väyliä.	Kauden aikana	Tekninen keskus
	Jalankulku- ja pyörätiet suunnitellaan liikenneturvallisiksi ja esteettömiksi. Kaikille suunnitelmille tehdään liikenneturvallisuus- ja esteettömyystarkastus. Katujen sekä jalankulku- ja pyöräväylien turvallisuudesta ja esteettömyydestä huolehditaan ympäri vuoden. Mahdollisuutta osallistua seudulliseen pyöräilyagenttitoimintaan selvitetään.	Jatkuvaa	Tekninen keskus
	Kaupunki osallistuu vuosittain Euroopan liikkujan viikkoon.	Vuosittain (syyskuu)	Kaikki palvelukeskukset

	<p>Uusien jalankulku- ja pyöräteiden sekä pyöräparkkien suunnittelusta ja valmistamisesta tiedotetaan aktiivisesti.</p> <p>Toteutuneista jalankulku- ja pyöräteistä sekä pyöräparkeista tehdään ennenjälkeen-kyselyjä, ja niiden tuloksista tiedotetaan.</p> <p>Kulkijamääristä tehdään laskentoja ja niiden tuloksista tiedotetaan.</p>	Jatkuvaa	Tekninen keskus
4.3 Varmistamme saavutettavan ja riittävän viestinnän kestävän liikumisen vaihtoehtoista.	Kestävän liikumisen työryhmän viestintäsuunnitelmaa ja vuosikelloa kehitetään.	Jatkuvaa	Kaikki palvelukeskukset
	Toteutetaan suunnitelmallista, pitkäjänteistä ja näkyvää viestintää kaikille kohderyhmille yhdessä viestinnän kanssa.	Jatkuvaa	Tekninen keskus
	Palveluliikennettä markkinoidaan säännöllisesti ikääntyneille ja muille kohderyhmille.	Jatkuvaa	Strateginen johto

9. SEURANTA

Hyvinvointi- ja turvallisuussuunnitelman tavoitteiden toteutumista, tehtyjä toimenpiteitä ja vaikutuksia seurataan vuosittain hyvinvointityön vuosiraportissa ja kerran valtuustokaudessa laadittavassa Laajassa hyvinvointikertomuksessa. Väestön hyvinvoinnin seurannassa käytetään kansallista indikaattoritietoa. Toimenpiteiden toteutumista seurataan kansallisella TEAviisarilla ja HYTE-kertoimen indikaattoreilla sekä koko kaupunkikonsernilta kerättävällä tiedolla. Indikaattoreiden valinnassa on hyödynnetty kansallista hyvinvointikertomuksen vähimmäistietosisällön asetusluonnosta.

Alla on esitetty painopisteisiin kytketyt seurattavat mittarit. Lisäksi hyödynnetään muita kulloinkin saatavilla olevia kansallisia ja seudullisia seurantatietoja soveltuvuuden mukaan.

9.1. Seuranta indikaattorit

- Hyvinvointi-indikaattori (Kuntaliitto).
- Hyvinvointi-indeksi (Kuntaliitto).
- Ikäryhmittäinen väestörakenne: 0-17v/18-64v/65+, % väestöstä (Vähimmäistieto).
- Yksinasuvat 75 vuotta täyttäneet, % vastaavan ikäisestä asuntoväestöstä (Vähimmäistieto).

Painopiste 1: Mahdollistamme hyvinvointia ja terveyttä edistävät valinnat

- Sairastuvuusindeksi (ikävakioitu) (Vähimmäistieto).
- TEAviisari pisteet; kulttuuri.
- TEAviisari pisteet; liikunta.
- Harrastaa jotakin vähintään kerran viikossa, %, peruskoulu ja toisen asteen oppilaat. (Vähimmäistieto).
- Koulussa on pitkät liikuntavälitunnit (HYTE-kerroin, perusopetus TEAviisari)
- Koulussa noudatetaan Valtion ravitsemusneuvottelukunnan kouluruokailusuositusta koululounaan ja välipalojen järjestämisessä (HYTE-kerroin, TEAviisari; perusopetus)
- Kunta madaltaa kulttuuriin osallistumisen kynnyksiä (HYTE-kerroin, TEAviisari; Kulttuuri).

- Kunnassa järjestetään kohdennettuja liikkumisryhmiä liikuntaseuratoiminnan ulkopuolella oleville lapsille ja nuorille (HYTE-kerroin, TEAviisari; liikunta).
- Kokee terveydentilansa keskimertaiseksi tai huonoksi, osuus 8. ja 9. luokan oppilaista (HYTE-kerroin).
- Koulutuksen ulkopuolelle jääneet 17—24-vuotiaat, % osuus vastaavan ikäisestä väestöstä (HYTE-kerroin).
- Toimeentulotukea pitkäaikaisesti saaneet 25—64-vuotiaat, % osuus vastaavan ikäisestä väestöstä (HYTE-kerroin).
- Työkyvyttömyyseläkettä saavat 25—64-vuotiaat, % osuus vastaavan ikäisestä väestöstä (HYTE-kerroin).
- Käyttää päivittäin jotain tupakkatuotetta tai sähkösavuketta, % 4. ja 5.luokan oppilaista, 8. ja 9.luokan oppilaista, AOL 1. ja 2. vuoden opiskelijoista, lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista (Vähimmäistieto).
- Tosi humalassa vähintään kerran kuukaudessa, % 8. ja 9.luokan oppilaista, AOL 1. ja 2. vuoden opiskelijoista, lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista (Vähimmäistieto).
- Kokeillut kannabista vähintään kaksi kertaa, % 8. ja 9.luokan oppilaista, AOL 1. ja 2. vuoden opiskelijoista, lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista (Vähimmäistieto).
- Kohtalainen tai vaikea ahdistuneisuus, % 8. ja 9. luokan oppilaista (Vähimmäistieto).

Painopiste 2: Luomme osallisuudella yhteenkuuluvuutta ja yhteisöllisyyttä

- Kunnan palveluiden suunnittelussa ja kehittämisessä hyödynnetään asukasraateja ja foorumeja (HYTE-kerroin, kuntajohto TEAviisari).
- Kunta kutsuu säännöllisesti koolle liikuntaseurojen ja yhdistysten yhteiskokouksen (HYTE-kerroin, liikunta TEAviisari).
- Kuntajohdon TEAviisari, osallisuus-pisteet.
- Erittäin heikko osallisuuden kokemus, % 8. ja 9. luokan oppilaista, 2. asteen opiskelijat (Vähimmäistieto).

Painopiste 3: Edistämme arjen turvallisuutta ja hyvinvointia tukevia elinympäristöjä

- Kouluympäristön terveellisyyden ja turvallisuuden sekä kouluuyhteisön hyvinvoinnin tarkastaminen kolmen vuoden välein (HYTE-kerroin , perusopetus TEAvisari).
- Enintään 1 km päässä viheralueesta asuvien %- osuus. (Vähimmäistieto).
- Koulukiusattuna vähintään kerran viikossa, % 8. ja 9. luokan oppilaista (Vähimmäistieto).
- Kokenut vanhempien tai muiden huoltapitävien aikuisten fyysistä väkivaltaa vuoden aikana (Vähimmäistieto).
- Kaatumisiin ja putoamisiin liittyvät hoitajakset 65 vuotta täyttäneillä henkilöillä (HYTE-kerroin, vähimmäistieto).
- Poliisin tietoon tulleet henkeen ja terveyteen kohdistuneet rikokset / 1 000 asukasta (Vähimmäistieto).

Painopiste 4: Edistämme turvallista ja kestävästä liikkumista

- Enintään 1 kilometrin etäisyydellä säännöllisen liikenteen joukkoliikenteen pysäköistä asuvat, % väestöstä.
- Joukkoliikenteen käyttäjämäärät.
- Liikennevahingoissa vammautuneet ja kuolleet (Vähimmäistieto).
- Kevyen liikenteen väyliä (metriä) / asukas (TEAvisari).

10. LAINSÄÄDÄNTÖ JA MUUT SUUNNITELMAAN VAIKUTTAVAT ASIAKIRJAT

Keskeiset suunnitelmaa ohjaavat lait

- Kuntalaki 410/2015
- Laki sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä 612/2021
- Lastensuojelulaki 417/2007
- Laki ehkäisevän päihdetyön järjestämisestä 523/2015.
- Laki ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveystalvveluista 980/2012

Muut kaupungin ohjelmat ja suunnitelmat suunnitelmat

- Kangasalan kaupunkistrategia
- [Kangasalan kaupungin laaja hyvinvointikertomus 2021–2024](#)
- [Kangasalan kaupungin kävelyn ja pyöräilyn edistämishjelma: Oikeus liikkua omin voimin](#)
- [Kangasalan viheralue- ja ulkoliikuntapaikkaohjelma 2023-2032](#)
- [Kangasalan kaupungin osallisuus- ja vuorovaikutussuunnitelma](#)
- [Kangasalan kaupungin lapsiystävällinen kunta -toimintasuunnitelma](#)

Kansalliset ja alueelliset suunnitelmat

- Hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden edistäminen 2030: Valtioneuvoston periaatepäätös Hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden edistäminen 2030. Valtioneuvoston kanslia. (2015).
- Pirkanmaan hyvinvointialueen hyvinvointikertomus- ja suunnitelmat vuosille 2023-2026. Pirkanmaan hyvinvointialue.